

Голові спеціалізованої вченої
ради Д 26.456.02 в Інституті
вищої освіти Національної
академії педагогічних наук
України, доктору педагогічних
наук,
професору В. К. Майбороді

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Остапенко Ельвіри Олексіївни

“Формування готовності майбутніх економістів до професійного
саморозвитку”, представлене на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної
освіти

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Сучасний ринок праці вимагає від випускника глибоких теоретичних знань, здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. Щоб досягти цих результатів, майбутнім фахівцям, передусім, потрібне вміння та бажання вчитися, здобувати знання, застосовувати їх на практиці, генерувати нові ідеї та бути готовими до самоосвіти, самовдосконалення, постійного особистісного й професійного саморозвитку.

Концептуальні положення щодо стандартів вищої освіти та пріоритетність якісної підготовки кваліфікованих фахівців відображені в окремих положеннях Закону України «Про вищу освіту» (2014), Указі Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), метою якої є забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі саморозвитку упродовж всього життя. З огляду на це, проблема формування готовності майбутнього економіста до професійного саморозвитку відповідає загальним завданням державної освітньої доктрини та потребує детального вивчення.

Таким чином, формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх фахівців, як універсальна і обов'язкова ідея розвитку особистості, є актуальним проєктованим метапредметним завданням і має пронизувати дисципліни психолого-педагогічного циклу майбутніх економістів.

Це стосується вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду, аналізу навчальних планів і програм, змісту і форм навчання майбутніх економістів з метою створення ефективної моделі формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку.

Отже, тема дисертаційного дослідження є безсумнівно актуальною і спрямованою на розв'язання реальних потреб сучасної професійної освіти.

Дисертаційне дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної роботи «Психолого-педагогічні засади удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців в економічному університеті» (№ 0107U007382) і виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної діяльності Державного вищого навчального закладу (ДВНЗ) «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», (протокол від 17 листопада 2008 р. № 3).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Дисертантом:

уперше:

- теоретично обґрунтовано й розроблено модель формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку складовими якої є: мета, дидактичні підходи, принципи, педагогічні умови, зміст, форми, методи, засоби підготовки майбутніх економістів ;
- визначено психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку (забезпечення мотивації до професійного саморозвитку майбутніх економістів; застосування методів активізації навчально-професійної діяльності студентів економічних спеціальностей; створення освітнього рефлексивного середовища в навчальному процесі вищих економічних закладів освіти);

3. Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційному дослідженні Остапенко Е.О.:

удосконалено:

- методику викладання дисциплін «Психологія і педагогіка», «Психологія діяльності та навчальний менеджмент»;
- уточнено зміст понять «саморозвиток», «професійний саморозвиток», «готовність до професійного саморозвитку особистості» шляхом їх конкретизації;
- методичні рекомендації для викладачів щодо формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку;
набули подальшого розвитку:
- теоретичні й методичні аспекти формування готовності особистості до професійного саморозвитку як складової її професійної підготовки;
- заходи з формування системи мотивації студентів у вивченні, дослідженні та впровадженні у власних проектах (курсівих, конкурсних) проблематики саморозвитку;
- активні технології підготовки майбутніх економістів до саморозвитку, зокрема проблемні, кейс-технології і технології педагогічного дискурсу.

– критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються результатами теоретичного та практичного досліджень, здійснених дисертантом, і в цілому не викликають сумніву. Вони достатньою мірою апробовані та опубліковані у фахових виданнях. Найбільш суттєві наукові та практичні результати, одержані здобувачем, викладено в загальних висновках та висвітлено в опублікованих працях.

Положення, які сформульовано в дисертації, достатньо обґрунтовано. Висновки та рекомендації, що викладено в дисертаційній роботі, ґрунтуються на застосуванні сучасних методів дослідження (аналіз, опитування, абстрагування та прогнозування, моделювання, педагогічний експеримент, математико-статистичні методи).

Результати дисертаційного дослідження апробовані на 12 науково-практичних конференціях різного рівня, вони використовуються в освітньому процесі трьох вищих навчальних закладів України.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Остапенко Е.О. достатньо обґрунтовані і достовірні.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертаційна робота Остапенко Е. О. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку.

Одержані під час виконаного дослідження результати підтвердили правомірність провідних положень гіпотези, покладеної в його основу.

Практичне значення одержаних результатів полягає:

- у визначенні, обґрунтуванні та реалізації умов формування готовності студентів до професійного саморозвитку в навчальному процесі шляхом створення освітнього рефлексивного середовища, забезпечення їх мотивації до професійного саморозвитку та застосуванням методів активізації навчально-професійної діяльності;

- впровадженні моделі формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку в процесі викладання дисциплін «Психологія і педагогіка», «Психологія діяльності та навчальний менеджмент»;

- удосконаленні змісту вищеназваних навчальних дисциплін та підготовці практичних рекомендацій для викладачів щодо формування готовності студентів до професійного саморозвитку;

- створенні тематичних тренінгів і методичних матеріалів для студентів з підготовки навчального проекту «Розробка тренінгу»;

Наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у подальшій теоретичній розробці проблем інноваційного розвитку сучасної професійної освіти, її модернізації у відповідності до нагальних потреб розвитку науки, культури та соціальної практики.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (м. Київ) (довідка від 17 березня 2015 р. б.н.), (довідка від 7 квітня 2015 р. б.н.), Національний університет державної податкової служби України (м. Ірпінь) (довідка від 30 березня 2015 р. б.н.), Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ) (довідка від 23 березня 2015 р. б.н.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення, експериментальні дані, висновки, науково-методичні праці можуть використовуватися у освітньо-науковому процесі ВНЗ, освітніх закладах різних рівнів в контексті національної стратегії розвитку вищої освіти.

Відповідні дослідження варто розвинути науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів, що готують майбутніх економістів.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

Аналізуючи дисертаційне дослідження, відзначимо, що робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (305 найменувань, з них 25 – іноземними мовами), восьми додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи – 250 сторінок, із яких 177 сторінок основного тексту. Робота містить 24 таблиці, 17 рисунків.

Дисертаційне дослідження системно організоване: чітко окреслено його предмет і мету, сформульовано дослідницькі завдання, забезпечено відповідність їм висновків, що логічно доведено у змісті основного тексту дисертації.

У першому розділі – «Теоретичні основи формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку» – проаналізовано існуючі наукові підходи до вивчення актуальних проблем професійної підготовки економістів у ВНЗ, охарактеризовано професійний саморозвиток як психолого-педагогічну проблему, уточнено сутність та визначено структуру готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку. У результаті аналізу наукових праць зроблено висновок, що в сучасній освіті проблема професійної підготовки спеціалістів у цілому та майбутніх економістів зокрема, її відповідності сучасним вимогам та готовності майбутніх фахівців до певної діяльності є на сьогодні надзвичайно важливою. Проте проблематика професійного саморозвитку майбутніх економістів недостатньо досліджена науковцями і потребує всебічного і комплексного вивчення.

У другому розділі – «Обґрунтування моделі формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку» – представлено

методику проведення емпіричного дослідження, виявлено якісний стан сформованості готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку, визначено критерії, показники та рівні такого виду готовності, обґрунтовано психолого-педагогічні умови та розроблено модель формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку. Загалом, запропонована методика і модель формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку може бути ефективною під час її реалізації в освітньому процесі.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку» описано організацію, зміст та результати експериментального дослідження формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку. Аналіз результатів експериментального дослідження засвідчує ефективність розробленої моделі формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку.

Дисертаційна робота Остапенко Е.О. за своїм змістом та формою є завершеним дисертаційним дослідженням.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень до змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. Дещо дискусійним є твердження проте, що вкладає дисертант у зміст визначення „саморозвиток”, ... що характеризується ... негативною динамікою (с.28). Вважаю, що саморозвиток може характеризуватися тільки позитивною динамікою.

2. В аналізованому дисертантом галузевому стандарті вищої освіти бакалавра з економіки не визначено, які саме компоненти професійного саморозвитку відсутні і потребують доповнення (с.40).

3. Обґрунтовані у дослідженні педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку заслуговують схвалення. Проте, не варто було обходити увагою і організаційно-педагогічні умови які сприяють ефективній організації управління формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку тим більше, що у формульованому експерименті воно мають місце.

4. Варто зазначити, що у другому розділі роботи на ст. 48-50 виявлено повторення матеріалів поданих на ст. 4-6 рукопису.

5. У роботі дисертант вказує, що використовувалися педагогічні методи, проте у переліку вказуються як методи, так і технології. То що саме використовував здобувач у педагогічному дослідженні?(с.85)

6. Потребує уточнення, як автор використовував акмеологічний і синергетичний підходи для формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку?

7. Загалом дисертантом подано методику проведення навчальних занять, проте не вказано, яка кількість годин виділена на вивчення дисциплін „Педагогіка і психологія” і „Психологія діяльності і навчальний менеджмент” відповідно до навчального плану, як розподілено години на лекційні, практичні заняття, самостійну та індивідуальну роботу, які теми розширено новим змістом, яку кількість годин передбачено на проведення тренінгів тощо.

Зазначені зауваження і пропозиції не змінюють високу підсумкову оцінку розглядуваної дисертаційної роботи.

9. Повнота викладання результатів в опублікованих працях

Основні результати дослідження відображено у 27 публікаціях, у тому числі: 10 статей у наукових фахових виданнях України, дві – у закордонних фахових періодичних виданнях.

Наукові положення, висновки та рекомендації достатньо викладено у друкованих працях.

Матеріали дослідження Остапенко Е.О. доповідалися та обговорювалися під час роботи 12 науково-практичних конференцій різних рівнів.

10. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Структурна побудова, зміст, результати роботи, основні висновки, що викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації.

11. Висновок

Дисертаційна робота Остапенко Ельвіри Олексіївни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення. На підставі виконаних досліджень і розробок, автором здійснено комплексне вирішення важливої наукової і практичної задачі формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку на засадах компетентнісної освітньої парадигми.

Дисертаційна робота „**Формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку**” заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам (пп. 9, 11, 12) “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, а її автор – Остапенко Ельвіра Олексіївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник
відділу інтеграції вищої освіти і науки
НАПН України

Ю. А. Скиба